

A 820
KIRJASTO
1882

Gesti Tütarde Haridus. 305

Gesti Kirjameeste Seltsis

15. Talwe kuu p. 1882,

kõnelelub

A. Johanson-Pärna.

Tallinnas, 1882.

Trükitud A. C. Brandt'i trükitöjas.

Õesti Tütarde Haridus.

30.

Õesti Kirjameeste Seltsis

15^{mal}
" Talwe kuu päewal 1882

fõnelemud

Natalie Johanlon-Pärna.

„Jmanta“ seltsi
raamatu-kogu.

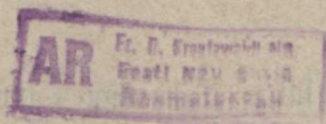

Tallinnas, 1882.

Trükitud N. E. Brandt'i trükikojas.

Tsensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 23. Novembril 1882.

Ar 882
Johanson-Pärna

20357

Õesti rahvale

pühendamud

Kõneleja.

1847

1847

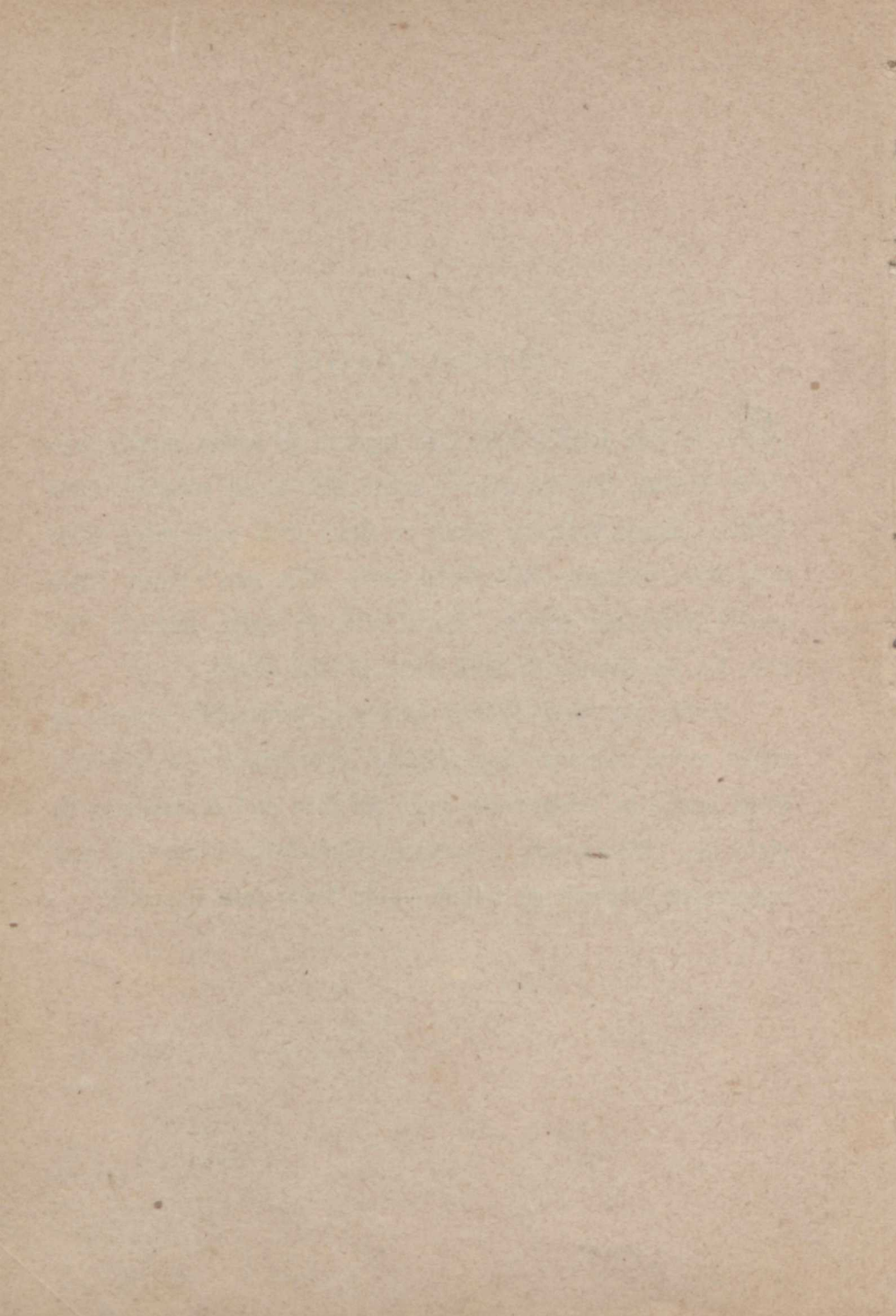
1847

Armas lugi ja!

Sui ja selle kõnelese läbi oled lugenud ja temast mõned puudused leidnud, siis ära põlasta mitte, sest ta on rutuliste kokku seatud. Ameti tallituste pärast ei olnud mul mitte väga palju aega kõnet paremine kokku seada, vaid pidin teda niisama kirjameeste seltsis ette tooma. Ta ei oleks ka iialgi trükitud saanud, kui see kirjameeste seltsi soov ei oleks olnud.

Leidku siis kõnes seisvad mõtted ja soovimised armast ja rohket vastu võtmist kõige isamaa armastajate — iseäranis Eesti emade ja neiude-poolt, nagu see kõne ajal R. seltsis neile osaks sai. Mingu nad armastawa südametesse, nõnda kui nad armastajast südamest on tulnud — ja toogu kasu isamaale.

Auustatud koosolejad!

Palun teid, mitte võeriti minu peale waadata, et, kui naesterahwas, olen julgenud kõne tooli astuda ja ühe seltsi ees awalikult kõnelda, mis seni ajani meie maal üksi meeste asi on olnud.

Mis üle kõnelda tahan ei ole enam uus asi, waid selle üle on wiimasel ajal ka seltsides ja ajalehtedes osalt läbi rääkimist olnud — see on, et meie tütarlaste haridus tänini weel väga alatu järje peal seisab.

Kuhu lähab tütarlaps oma koolitamisega? Temal ei ole soldatiks minekut, ega muud suuremat tallitust, tema amet on paljalt mehele minna ja lapsi ilmale tuua. Oskab ta laulu raamatust lugeda, leeme kulpi liigutada, natukene kankast kududa — õigesti süka ja kinda kudumisest ei ole juttugi — siis on tema jaoks koolitamist küllalt, — küll muu eest mees muretsseb. Peale selle lähewad koolitatud tütarlapsed hufka: ei hooli enam Sumalast ega kuule wanemate sõna.

Kuni aga üks rahwas weel niisugustes arwamistes käib, seisab ta ikka madala hariduse järje peal ja on õnnetu. Üks kuulus kirjanik ütleb: Kui teie tahate ühe rahwa hariduse kõrgust teada saada, siis waadake, kuidas on tema naesterahwa haridusega lugu.

Waatame esiteks selle ütelse peale, et meie neiudele koolitamist just väga tarwiski ei olewat, kui aga mehele jaoks.

Et koolitamine üle üldse kasulik on, selle üle ei mõtle enam keegi kakkipidi, aga et naesterahwa koolitamine iseäranis kasulik, see on asi, mis weel wähe inimestel selgeks on saanud.

Teada on küll wist kõigil, kui suur wõim emal laste kaswatamises ja kõiges koduses elus on. — Wanemad, nimelt ema, on laste pale ees ja eesmärk, mis ema ees teeb, seda teewad lapsed järele. On ema harimata, rop ja tülikas, harjuwad lapsed niisama suguseks, aga on ema haritud, puhas ja lahke, harjuwad lapsed ka puhtusele ja lahkusele.

Iseäranis suur on ema mõjudus laste waimule nende esimestel elu aastatel; sest misugused harjumised ja waimuomadused neil aastatel lastele omaks saawad, need jääwad neile ka, kunni elu otsani; neid on väga raske tagasi harjutada ja kogu ni wõimata ümber muuta. Saab laps waim neil aastatel rikutud, siis jääb tema kõigel elu ajal niisuguseks. Lapse põlwe juure harjutatud pahad wiisid ja puudused teewad aga teda, kui ta suureks kaswanud on — õnnetumaks.

Et see tõsi on, näeme küll iga päew tõdistest inimestest ja tunneme ka iseenesest. Ka wana rahwa tarkus pajatab: Mis Junu on õppinud, seda Juhan ei unusta.

Sellest kõigest näeme väga heaste, kui palju sell asjal tähtsust on: kas eesti emad koolitatud on ehk mitte.

Nüüd waatame tõise ütelse peale. Koolitatud tütarlapsed minewat hukka.

Osalt on see tänini tõsi küll olnud, aga mitte üleüldse tõsi. — Esiteks on meil koolitatud tütarlasti weel väga wähe, et nende üle midagi üle üldliselt wõiks tõeaga kinnitada, — teisiks, ei ole meil tütarlaste koolitamist ja tõsist haridust wiimase ajani weel olnudki, paljalt waleharidust ja wägiwaldist waimu lammendamist on enam jagu meie nõnda nimetatud koolitatud tütardest seni ajani tunnud, wõera rahwa kaolides wõeral keelel ja wõeral meelel.

Peale selle loetakse meie maal ka weel koolitatuks tütarlasteks, kes mingisugust koolitamist polegi saanud, waid paljalt mõned aastad linnas õmbleja manselide juures ära istunud, kus muidugi enamiste nurjatu elu kombete õpetuse pejad on. Kõikis nendes suurtes õpetuse paikades õpetatakse meie tütrid: oma rahwast ja oma wanemid ära salgama, eesti keelt, eesti meelt

ja meie wanematest päritud auusaid ja ilusaid elu wiisijä põlgama.

Siis ei ole ka sugugi imeks panna, et palju nõnda nimetatud koolitatud tütarlastest on, nagu üteldakse, hukka läinud. See on küll väga hale ja kahitsemise väärt lugu ja peaks seda kõid meie rahwas suure waimustusega parandada püüdma.

Meie kõige tähtsamatest nõudmistest nüüdsel ajal on tütarlaste haridus.

Tahab üks rahwas kõrgema kultura järje peale jõuuda, siis on hädaste tarmis, et tema ka oma tütarde hariduse eest kõigest jõuust hoolt kannab.

Kuidas on aga nüüd meie rahwa kohta tütarlaste koolitamise lugu? Kas pantakse tähele, mis looduse seadus naeste rahwale kui kõige kõrgemat üles annet peale paneb, see on: Tubli mehe abikaasa, maja pere naene ja laste kaswataja olla.

Tahame teada, kas meie oma tütrid õigel wiisil kaswatame ja koolitame, siis peame enne teadma: mis elu tarwituste peale neid siis kõige pealt kaswatada tuleb?

Küsimine laste wanemid selle asja kohta, siis saame enamiste ikka aru, et nemad selle üle wähe järele mõtelnud on; südamel suurem soow on neil ikka, et tütar nii pea kui võimalik mehele saaks. Kas tema seks kõlblik on wõi ei, see ei ole just nende mure. Mõistab tema aga, nagu deldud, natukene lugeda ja kirjutada, kangast kududa, häda pärast suppi keeta ja leiba teha — mis temal rohkem waja?

Tõised, kelle pojad juba kõrgema hariduse järje peale saanud, tahawad siis ka omi tütreid koolitada; et nende tühjade peale aga palju kulutada ei maks, siis wiiwad nemad oma tütreid linna, panewad kuhugi alewisje võimalikult alama korterisse, lajewad üks kuni kaks aastat saksa koolis käia ja — wiiwad wiimaks, kuidas juba tähendatud, tütre õmbleja mamseli walitsuse ala, kus tema ka kaks wõi kolm aastat ära istub ja õmblema õpib: siis on koolitatud tütar walmis. — Sealtp tuleb siis, et suur osa meie rahwa tulewiku maja perenaistest ennast õmbleja mamselideks muudawad, kes pitka sabaga riidid kannawad, mõni sõna saksa keelt pursõida mõistawad, ja põllu tööd enam teha ei taha. See eest aga mõisades ja kirikherrade juures raha eest õmblemas käiwad. Kes kõid maja tallitust häbiks peawad, kes wahel sammetis kingade, lauda ukse peal

seistes, pealt waatawad, kuidas m a m m a lehma lüpsab ja — kes fiiski falliwad, et nende elu tuad mustad ja koristamata, kelle laua peal sagedaste peegel, kuiwanud leiwatükid ja peahari ehk kamm wanunud juukse tompudega ühes leida on.

Kõige haledam lugu on see, et nemad ise ei teagi, et nad elu nõudmistele kõlbmatad on, waid arwawad ennast Cesti elu paleused olewat. — Ja ometi, nagu teada, on naisel suur ja kõrge ülesanne: tema on mehe, laste ja kõige perekonna õnne ehk õnnetuse sünnitaja!

Mees olgu küll kõrge waimuga, ta olgu agar isamaa põllul töö tegija, ta olgu tubli põllumees ja maja tarwituste eest hoolitseja: — röömu ei saa tema iial tundma, kui tema naine tema tööst osa wõtta ei mõista; tema wärsib ära, sest temal ei ole siis kodus lahket puhkamise paika, kust oma tegewusele jälle uut töö jõuudu saaks. — Kui mitu naist ajawad oma koduse tülitsemise ja riuga, oma musta, koristamata majapidamisega omad mehed kõrtsi: elu piina waigistama. Hale lugu on, et niisugused ise arugi ei saa, et just nende olek seal juures süüdlane on, waid nad ajawad kõik süi mehe kaela!

Nagu öeldud, on emad laste meele moodu harjutajad ja emade süüks jääb ikka, kui lapsed hukka lähewad. — Suur wastutamine ja püha ülesanne on siis emadel; aga väga kurb lugu on, et nemad praegu aru ei saa, kuidas oma kohut täitma peawad, sest kus õpivad nemad seda?

Kuulus laste kasvataja ja tohter, Klenke, teab ühest koolitatud naesterahwast jutustada: — mina nägin ühes rohu aedas hulga inimeste seas noorema, kelle poole aastane laps õhtu hilja külma tuule käes wan kris magas. Tdine laps umbes kolme aastane poisikene tülitas oma ema ja tõisi inimesi kiuisu ajades, läks wiimati ühe herra juure ja nõudis omale sigarit, mis tema ema abiga põlema pani ja nii kaua tõmbas, kuni sigar otja sai. Kui mina, ütleb tohter, emale ütlesin, et niisugune tegu lapsel kohuta hirmus on — wastas see minule: — sigari suitsutamine on minu pojalt juba väga armsaks saanud pruuk!

Mina ise nägin ühes Cesti perekonnas järel seiswa loo: kabe ja poole aastane laps karjus nõnda, et toa lagi kas wõi lõhke! Oma oli meele ärareitmisel, ta ringutas käsi taewa poole ja palus lapsel kuuldes: oh Jumal! mis ma ometi pean tegema?

Taa on nõnda pahaks harjutud, et ma kuidagi wiisi enam tast jagu ei saa! Ta pakkus lapsele saiija ja kõik sugu maijuse asju ja lubas talle, Jumal teab, mis kõik! — petis päris last, aga midagi ei aidanud. — Wiimaks wäsis pois ometi ära ja jäi wait. Emal oli hea meel. Ta tõstis käed taewa poole ja ja ütles rõõmuga: — tänu Jumalale, nüüd ta jääb ometi wait!

-- Jah, wõi wait? Puhkan, puhkan ja hakkan jälle — (!) wastas nuutskudes laps.

Teine kord kiskendas seesama laps. Ema ei teadnud, mis teha, wiimaks ütles ta; mine pekka seda Anne. (Ann aga oli üks kõrwuline wana inimene, kes sealsamal ligidalt kedras) Laps kargas maast üles, jooksis Anne juure ja wopis kõigest jõuust rusikaga wanakest, ehk see küll wastu sõitles. See tegi lapsele nii suurt rõõmu, et ta seal juures oma nutu ära unustas.

Nendest paarist juhtumisest — mis ma mitme tuhande tähele pantude seast olen näituseks wõtnud — on siis tunda, et tarkuse õppimine mitte üksi küllalt ei ole, waid et naistele, elu ülema tarwituste kohta, weel muud haridust tarwis lähäb.

Suur wastutamine on aga kõigil meie rahwa hariduse edendajatel, sest igaküls, kes, inimliku kohusid pühaks peab, — peab selle eest agaraste tööd tegema ja hoolt kandma, et meie rahwas kooli alustaks, kus meie tulewiku kaswatajad mitte hõlparakaks ei muudeta, waid kus nemad muu teaduste kõrwalt oma südant ja elu wiisigi hariks; kus maja tallitus, sõõgide tegemine ja kõikfugu tööde õppimine neid eestulewa elule ette walmistaks.

Kestab nüidne olek ikka edasi, siis on meil wähe paranemise lootust tulewiku kohta, sest see olek on paise, mis meie rahwa elu haigeks teeb.

Palju saawad ehk ütleva, et meie jõud ei kanna ka weel tütarlaste kooli ehitada ja sisse seadida.

See on tõsi küll, aga siiski tahaks ma nendele meele tule-
tada, et koolide ehitamine ialgi rahwast waesemaks ei tee, waid teeb rikkamaks, sest haridus on rikkus, mis tuli ega rooste ei hääwita — haridus on wõimus ja ka termis.

On jo meie kallil ja armsal kodu maal mitu tuhat kõrtsi ja trahteri, kelle eest palju tuhandid rublasi maksetakse, nad ei wähenene waid ehitatakse ikka juure; ja rahwas ei wäsi mitte ära

oma suure waewaga teenituid kopikaid fenna wiimast — kelle kasuks ja kelle ütle mata suureks kahjuks, teab iga üks isegi.

Mina aga ütlen: tahame meie oma tütarlaste haridust parema järje peale saata, siis ei pruugi meie see tarbeks suurt rikkust mitte, waid head tahtmist ja ühte meelt, sest need kaks: hea tahtmine ja ühendus on tegewuse kõige tähtsamad edasi saatjad. —

Ma tunnen üht kihelkonda Wiliandi maakonnas, kus tubli tütarlaste kool sisse seati. Koolitajal on armastus oma rahwa wastu toeks, mis kõik raskused kanda awitab. Kui selles koolis seaduseks tehti, et lapsed ka sõõgide tegemist õppima peawad, wõeti korraga lapsed koolist ära ja wiidi linna koolidesse; sest wanemad arwanud: ega meie oma lapsi kooli tallitamise peale, ei pane, et nemad seal omad riided ära rikuks. Neljakümne lapsest jäiwad paljalt kuus last kooli.

Mis mõjub seal nüüd koolitaja armastus ja tema suur waew, kui rahwas koolitajaga ühel meelel, käsi käes käia ei taha?

Age minul on ka üks tõine kihelkond teada, kus enne paljalt neli last lagunud majas koolis olid. Nüüd on seal lühikese ajaga suur uhke kooli maja üles ehitatud ja sada last käiwad koolis, ehk küll kihelkond mitte suur ei ole. Seda on aga hea tahtmine rahwa poolt ja üks meel korda saatnud.

Armsad Gesti sugu wennad ja õed!

Ülemal ette pandud põhjustest on küll selgesti näha, mis ma tahan ütelda ja mis meie peame tegema?

Gesti rahwal on praegu väga wähe tütarlaste koolisi ja ühes sellega mitte mingiugustki naisterahwa haridust, aga teda on meile hädaste tarwis, kui meie edasi jõuuda tahame; kui meie tahame, et meie pojad ja tütreid auusast Gesti waimus üles kaswaksiwad; et meie tütreid ei lähelksiwad mitte wõera õpetuste paikadesse ennast ära rikuma ihu, kui ka waimu poolest: — kui meie tahame, et waimu walguks hakkaks tõe sti meie isamaal paistma. —

Et seda kõik kordasaata mõiktime, soowin palawaste kõikidelle õdedele ja wendadele head tahtmist ja üht meelt. Siis saab meie töö isamaa põllul tõesti tasutud ja õnnistus tuleb wististe!

